

Het zicht uit de Kamers

Verslag van een enquête bij de parlementsleden

---

door Kris DESCHOUWER,

Docent aan de Vrije Universiteit Brussel.

★

De uitdrukking « parlementaire democratie », als aanduiding van de wijze waarop in een bepaald regime de overheidsmacht uitgeoefend wordt, is zonder meer een pleonasme geworden. Een regime wordt niet als democratisch gekenmerkt, indien de bevolking niet via vrije en eerlijke verkiezingen haar vertegenwoordigers in het parlement mag aanwijzen en/of indien dat parlement geen reële bevoegdheden heeft. Parlement en democratie zijn aldus onlosmakelijk met mekaar verbonden.

Deze eerder procedurele of formele invulling van het democratiebegrip heeft een aantal duidelijke gevolgen voor de politieke en politiek-wetenschappelijke discussies over democratie. Eén van de meest voor de hand liggende gevolgen is de verbinding van de « goede werking » van het parlement met de kwaliteit van de democratie. Als het parlement niet naar behoren functioneert, wordt op rechtstreekse wijze de democratie in gevaar gebracht.

De idee dat er met de werking van het parlement iets fout loopt, lijkt echter wel een constante te zijn. Zelden staat het functioneren van deze politieke institutie buiten discussie. Balthazar (1) bijvoorbeeld beschrijft mooi het groeiend ongenoegen met de rol die de politieke partijen vanaf 1918 in het parlement beginnen te spelen, en Van Impe opent in 1965 een artikel over het parlement met een zin die het ook vandaag nog steeds zou doen : « Dagelijks kan men in de Belgische pers heel wat heftige ja zelfs bittere kritiek lezen op onze parlementaire instellingen en haar werkmethodes » (2). Hij bespreekt in dat artikel

---

(1) H. BALTHAZAR, De ontwikkeling van de participatie vóór de Tweede Wereldoorlog, in : *Res Publica*, 1981 (XXIII), nr. 1, blz. 9-22.

(2) H. VAN IMPE, De verbetering van de parlementaire arbeid in België, in : *Res Publica*, 1965 (VII), nr. 4, blz. 345-351.

precies een aantal suggesties ter verbetering van de parlementaire arbeid in België.

In deze bijdrage zal eerst een kort overzicht gegeven worden van de discussies die over (en in) het parlement gevoerd werden en worden, met betrekking tot de al dan niet goede werking ervan. De problemen die aangekaart worden, zullen in een drietal thema's gegroepeerd worden: technische problemen, politieke problemen en personeelsproblemen. Ze worden besproken met het Belgisch parlement in het achterhoofd, maar wel met het besef dat weinig van de aangehaalde problemen eigen zijn aan België. Alle parlementaire democratieën worden ermee geconfronteerd. In een tweede deel zal verslag uitgebracht worden van een enquête die bij 250 Belgische parlementsleden uitgevoerd werd. De meest markante resultaten zullen besproken worden, en geduid in het kader van de drie bovenvermelde thema's.

I. De parlementaire « kwalen ».

Men mag er zich terecht over verwonderen dat vandaag een instelling als het parlement *überhaupt* nog bestaat. Ze werd oorspronkelijk geconcipieerd als de institutie waardoor de geldschietters van de regerende vorst de controle konden behouden over de fondsen die zij de vorst ter beschikking stelden. Dit is het fundament van de parlementaire democratie. De functie van louter financiële controle stond ook nog centraal toen in de vorige eeuw in een toenemend aantal westerse staten een parlementair regime in het leven geroepen werd. De parlementairen waren expliciet de vertegenwoordigers van de belastingbetalende burgers, en de rol van het parlement was eerder beperkt.

Vandaag bestaat diezelfde instelling nog steeds, maar de taken die er vervuld moeten worden en de maatschappelijke condities waarbinnen dit gebeurt, zijn grondig gewijzigd. De algemene filosofie, de legitimiteit voor het voortbestaan van het parlementair regime, heeft echter slechts geringe wijzigingen ondergaan. De politieke rol die de politieke filosofie aan het parlement toeschrijft, is, spijs de politieke, maatschappelijke, economische en culturele omwentelingen die plaatsvonden, nauwelijks veranderd: het parlement moet de stem van de burgers zijn, en als dusdanig in de bepaling van het overheidsbeleid het laatste woord hebben. Van het parlement, en van de grondwetten die de parlementaire regimes schragen, wordt derhalve bijzonder veel verwacht. Het is bijna alsof men van een verkeersreglement uit 1850 zou verwachten dat het vandaag nog steeds een vlekkeloos verloop van het wegverkeer mogelijk zou maken.

A. *Technische problemen.*

De « technische » problemen waarmee het parlement te kampen heeft, sluiten direct bij de bovenstaande vaststelling aan. Het parlement moet meer doen dan in het verleden en moet het anders doen. Er is zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve evolutie geweest in de vraagstukken die door het parlement behandeld moeten worden. De uitbreiding van de staatstaken is de laatste anderhalve eeuw zonder meer gigantisch geweest. De politieke sfeer (de maatschappelijke problemen die door middel van politieke beslissingen gereguleerd worden) is in de hedendaagse westerse samenlevingen zeer groot geworden. Wie had kunnen vermoeden dat de overheid zich zou gaan inlaten met het organiseren van een bibliotheekwezen, met de prijs van aardgas, met de subsidiëring van gevelreiniging, met de verpakking van margarine of met de data waarop koopjes in de winkels mogelijk zijn? Vele van deze beleidsproblemen bereiken bovendien een erg hoge graad van techniciteit, en kunnen eigenlijk maar door enkele specialisten ten gronde beoordeeld worden.

De toename van de te behandelen problemen, geeft aanleiding tot discussies over bijvoorbeeld de taakverdeling tussen Kamer en Senaat, over de rol van de commissies, over de frequentie en de duur van de openbare zittingen, over de duur van de tussenkomsten in de debatten e.d. De grote hoeveelheid taken die het parlement te verwerken krijgt, maakt dat dit werk slechts traag vooruit gaat. Een vlottere en snellere werking wordt wenselijk geacht. Het gebruik van bijzondere machten om de behandeling van problemen te versnellen, is terzake allicht een efficiënte, maar ook zeer betwiste procedure.

Een tweede discussiepunt is uiteraard de technische competentie en/of begeleiding van de parlementsleden. Het is voor hen onmogelijk alle materies op de voet te volgen. Een zekere specialisatie is dus noodzakelijk. De parlementsleden volgen slechts enkele dossiers grondig, en verwaarlozen doelbewust de andere. Dit is een van de mogelijke oorzaken van het absentisme in de openbare zittingen.

Een probleem dat voor een groot stuk ook tot een technisch probleem kan herleid worden, is de wijze waarop het parlement informeert en geïnformeerd wordt. Vaak is de bevolking, via radio en televisie, sneller op de hoogte van een regeringsbeslissing dan de vertegenwoordigers van die bevolking in het parlement. Het willen vasthouden aan het ritueel waarbij de Kamers eerst geïnformeerd worden, doet wat vreemd aan. De informatie aan de Kamers is immers op indirecte wijze een informatie voor de burgers. De omweg langs de Kamers is slechts een lege vormvereiste. Eraan vasthouden getuigt van een overdreven procedurele invulling van het democratiebegrip. Veel belangrijker is de inhoud ervan.

B. Politieke problemen.

De politieke problemen, na de technische problemen een tweede aspect van de discussies over de rol van het parlement, hebben veel meer betrekking op de inhoud van de democratie. De vraag is hier wie precies de beslissingsmacht heeft. Hoe minder die bij de burgers zelf (en hun vertegenwoordigers) ligt, hoe verder we van de democratie verwijderd zijn.

De algemene teneur van de discussies is hier wel dat het parlement in toenemende mate gepasseerd wordt door andere instellingen, instituties en groepen. In de eerste plaats is er de uitvoerende macht, of de regering. Het is duidelijk dat in de meeste parlementaire democratieën de uitvoerende macht de hoofdrol speelt. Het aspect dat het vaakst als indicator daarvoor gebruikt wordt, is het wetgevend initiatief. Weinig parlementaire initiatieven (wetsvoorstellen) brengen het tot wetten. Deze zijn in de eerste plaats de resultanten van regeringsinitiatieven (wetsontwerpen) (3).

Deze toestand is zeker niet nieuw. In de beginfase van de Belgische democratie lag het zwaartepunt reeds overduidelijk bij de uitvoerende macht, en dan nog eerder bij de Koning dan bij de regeringsleden. De rol van het parlement is later wel toegenomen, parallel met de toenemende betekenis van de politieke partijen. De partijdiscipline die gelijkgezinde volksvertegenwoordigers in blok hun stem deed uitbrengen, dwong de Koning rekening te houden met de parlementaire meerderheden. De macht van het parlement was derhalve direct verbonden met de macht van de partijen (4). Dit is een factor die vaak over het hoofd gezien wordt. Men zou dit logischerwijs als een verbetering van de democratie moeten duiden, aangezien de partijen de politieke wensen van de kiezers vertolken.

Toch zijn de politieke partijen vandaag een van de instellingen die genoemd worden als de usurpatoren van de parlementaire macht. De participatie heeft de democratie verdreven. De politieke partijen domineren zowel regering als parlement, en heffen aldus de scheiding der machten op. Ook dit is niet echt een nieuw verschijnsel. De « partijenregering », waarbij een partijmeerderheid de regering steunt en trouw is, groeide in België vanaf 1840, en werd na 1846 (na de vorming van de Liberale Partij) definitief geïnstalleerd. Van dan af is de parlementaire meerderheid

---

(3) E. CLIJSTERS *et al.*, De effectiviteit van wetsvoorstellen en amendementen als parlementair wetgevend initiatief, in : *Res Publica*, 1980 (XXII), nr. 1-2, blz. 189-212.

(4) E. WITTE, De evolutie van de rol der partijen in het Belgische parlementaire regeringssysteem, in : *Res Publica*, 1980 (XXII), nr. 1-2, blz. 7-34.

ook de regeringsmeerderheid, en wordt ze gevormd door de politieke partijen.

De toenemende controle van de partijen op de gedragingen van de parlementsleden, een proces waarin de BWP de trendsetter geweest is, lokte in eerste instantie kritiek uit in de conservatieve kringen. De intrede van de partijpolitiek, en in het bijzonder de doorbraak van de BWP, was een doorn in het oog van die kringen die voorheen de macht konden uitoefenen zonder de partijen. Tijdens het Interbellum is *particratie* een term die in de minst democratische middens over de tongen rolt (5). Hetzelfde verschijnsel wordt vandaag veeleer geïnterpreteerd als een inbreuk op de democratische zeden. De partijen worden niet meer beschouwd als de dragers van de volkswil, maar — niettegenstaande zij de hoofdrolspelers bij verkiezingen zijn — als vrij onafhankelijke actoren, die aan geen populaire controle onderworpen zijn.

Veel heeft natuurlijk te maken met de partijpolitieke versplintering in België. Geen enkele partij behaalt alleen een meerderheid, en dus zijn coalities nodig. Die coalitievorming is een proces waarop de kiezer geen enkele vat heeft. De partijen opereren hier inderdaad autonoom. Zij maken de coalitie-afspraken, zij vullen het regeringsprogramma in, en om de delicate evenwichten in de coalitie niet te verbreken, wordt van de parlementsleden van de meerderheid verwacht dat zij zich onderwerpen aan de partijdiscipline. Hoe groter het aantal coalitiepartners, hoe delicaeter de evenwichten en hoe crucia'ler de partijdiscipline (6). De parlementaire procedures verworpen aldus tot een ritueel, dat slechts de uiterlijke grondwettelijke vormen respecteert.

Het parlement heeft geen monopolie van de volksvertegenwoordiging meer. Men kan dit betreuren of toejuichen, maar het niet ontkennen. We zagen reeds hoe de burger langs andere kanalen over de politieke gebeurtenissen en beslissingen geïnformeerd wordt, en we zagen hoe de politieke partijen de politieke participatie van de burgers organiseren en beheersen. Zij zijn daarin niet alleen. Op specifiekere gebieden zijn ook zeer diverse drukkingsgroepen actief: werknemers- en werkgeversorganisaties, boerenorganisaties, milieuverenigingen, e.d. Deze maken in sommige gevallen integraal deel uit van de politieke partijen, maar dat belet niet dat een aantal beleidsbeslissingen genomen worden in de zogenaamde « neo-corporatieve » circuits, d.w.z. door overleg tussen drukkingsgroepen

(5) H. BALTHAZAR, *a.w.*

(6) Zie o.m. L. HOLVOET, De stemmingen over het investituurdebat in Kamer en Senaat, in: *Res Publica*, 1980 (XXII), nr. 1-2, blz. 35-76; E. LANGERWERF, Het stemgedrag in het parlement. Onderzoek in de Kamer van Volksvertegenwoordigers voor de periode 1954-1965, in: *Res Publica*, 1980 (XXII), nr. 1-2, blz. 177-188.

en de regering (7). De politieke invloed van de drukingsgroepen kan zeer groot zijn, en wordt uitgeoefend zonder het parlement erbij te betrekken.

C. *Het politiek personeel.*

De volksvertegenwoordiger van vandaag lijkt nog zeer weinig op deze uit de vorige eeuw. De wijzigingen die de parlementaire democratie naar vorm en inhoud heeft doorgemaakt, hebben een onmiskenbare invloed gehad op de persoon van de volksvertegenwoordiger. Hij (of zij) is niet meer een individuele vertegenwoordiger van zijn kiezers, maar is ook en vooral een lid van de partij op wier lijst hij werd verkozen. Zonder partijlidmaatschap en zonder partijtrouw, is hij geen parlementair (een paar uitzonderlijke figuren daargelaten).

De Belgische grondwetgever schreef in artikel 32 : « De leden van de beide Kamers vertegenwoordigen de natie, en niet enkel de provincie of de onderverdeling van de provincie die hen heeft benoemd ». Deze vrome wens werd zeker niet bewaarheid. Regionale particularismen zijn vandaag nog steeds niet uitgeschakeld. Zij zijn ook niet door de partisans particularismen (door de grondwetgever niet voorzien) vervangen, maar snijden er dwars doorheen.

De uitbreiding van de taak van het parlement heeft van de functie van volksvertegenwoordiger een meer dan volledige dagtaak gemaakt. Toch is er geen totaal politiek professionalisme. De positie van parlementair is en blijft een labiele positie, en het behoud van een andere beroepsactiviteit is voor velen een bescherming tegen het niet herverkozen worden. Een lokaal politiek mandaat naast het nationaal, kan een zelfde rol vervullen. Ook dit zijn mogelijke oorzaken van het absentisme, zowel in de commissies als in de openbare zittingen. Enigszins paradoxaal in dit verband is de vaststelling dat een hoge graad van parlementaire activiteit de kans op herverkiezing vergroot, en dus de noodzaak voor het behoud van een alternatief vermindert (8).

Dit korte overzicht van wat de parlementaire kwalen kan genoemd worden, is zeker niet volledig, en het mist vooral het nodige detail. Het moet echter vooral dienen om de meningen die de parlementairen er zelf over dit alles op nahouden, enigszins te kunnen systematiseren. Dit gebeurt in de volgende paragraaf.

(7) Zie bv. A. VANDENBRANDE, Neo-corporatism and functional-integral power in Belgium, in : I. SCHOLTEN (ed.), *Political stability and neo-corporatism*. London, 1987, blz. 95-119.

(8) L. DE WINTER, Parlementaire en buitenparlementaire activiteiten van Vlaamse volksvertegenwoordigers, in : *Res Publica*, 1980 (XXII), nr. 1-2, blz. 223-257.

II. Het zicht uit de Kamers.

Het Instituut voor Advies inzake Opiniepeiling (IAO) voerde, in samenwerking met ICSOP-IMSA, en in opdracht van de Groep Coudenberg, in oktober 1986 een enquête uit bij 250 toevallig gekozen parlementsleden. Daarvan verleenden er 243 hun medewerking. Het rapport van IAO roept bij de wetenschappelijke waarnemer de gevoelens op die haast altijd opduiken bij het lezen van verslagen van opiniepeilingen: frustratie en wrevel. De frustratie is het gevolg van de zeer eenvoudige analyses die op de data uitgevoerd worden: frequentieverdelingen, met slechts af en toe een controle op een andere variabele. De wrevel wordt gewekt omdat men bij zorgvuldige lezing moet vaststellen dat er gezondigd wordt tegen de meest elementaire regels van de rekenkunde.

De belangrijkste resultaten van de peiling zijn samengebracht in vier tabellen. In de eerste tabel worden de redenen opgesomd voor het niet goed functioneren van het parlement. Niet alle parlementsleden zijn het overigens eens met de stelling dat de parlementaire democratie spaak loopt. Dit is het geval voor 51 % van de kamerleden en senatoren, terwijl de andere 49 % de mening is toegedaan dat de parlementaire democratie normaal functioneert. De ontevredenen zijn iets talrijker bij de jongeren (de anciënniteit speelt geen rol) en bij degenen die ook lokale mandaten (gemeenteraadslid, schepen, burgemeester) uitoefenen.

In tabel I zijn de mogelijke redenen gerangschikt naar de mate waarin ze door de parlementsleden als « juist » beschouwd worden. De teneur van het geheel is duidelijk. Allereerst valt het op hoe de voorgelegde redenen alle door een behoorlijk percentage parlementairen weerhouden worden. De verplichte partijdiscipline staat als laatste gerangschikt, met nog steeds 48,1% van de parlementsleden die het een probleem voor de goede werking van het parlement vinden.

De rangschikking brengt ook aan het licht dat de kamerleden en senatoren in de allereerste plaats bekommerd zijn om wat wij de technische problemen genoemd hebben. De techniciteit en de complexiteit van de te behandelen materies wordt eveneens als probleem aangeduid, doch de uitspraken die betrekking hebben op de partijen scores relatief laag, met uitzondering van deze over het proportioneel kiesstelsel. De rol die de sociale partners spelen, lijkt iets negatiever beoordeeld te worden dan de rol die de partijen spelen.

De tweede tabel rangschikt de mogelijke remedies voor een betere werking van het parlement, naar de mate waarin de parlementairen ze « zonder meer zouden goedkeuren ». De volgorde van de lijst sluit logisch bij de voorgaande aan. De slechte werking van het parlement is voor de

TABEL I

De oorzaken van de slechte werking van het parlement

	<i>Percentage van de parlementairen die de uitspraak als « juist » aanduidt</i>
Veel parlementairen zijn niet voldoende omringd door technici of specialisten in allerhande materies	88,2
Het proportioneel verkiezingssysteem verzekert de herverkiezing van een kandidaat die op een gunstige plaats stond	87,6
Er is een onevenwicht in de middelen die de verkiezingskandidaten ter beschikking krijgen, wat een voordeel is voor sommige bevoorrechte kandidaten	87,4
Door de complexiteit van de dossiers verkeren veel parlementairen niet langer in de mogelijkheid advies uit te brengen	79,8
Door de rolverdeling in onze maatschappij ontsnappen heel wat belangrijke materies aan de parlementaire controle	79,5
De sociale partners oefenen hun invloed rechtstreeks op de uitvoerende macht uit	77,2
Veel dossiers zijn eerder technisch geworden dan wel politiek	74,6
De sociale partners oefenen hun invloed rechtstreeks op de partijen uit	71,5
De uitvoerende macht haalde steeds meer en meer macht naar zich toe omdat de echte topfiguren van de partijen erin zetelen	63,9
De uitvoerende macht moest meer en meer macht naar zich toehalen gelet op de steeds complexere evolutie van de maatschappij	58,5
Sommige fractieleiders krijgen hun richtlijnen rechtstreeks van de partij en niet van de parlementaire groep	52,8
Veel kiezers stemmen voor een partij of een idee en niet voor een bepaalde persoon	50,3
De versnippering van de partijen verplicht maar al te vaak tot een consensus en ontzegt de parlementair elk initiatief	48,5
De kiezers hebben geen interesse meer voor de rol van de parlementair en stemmen maar al te vaak op het lijsthoofd	48,4
Alles wordt beslist aan de top van sommige partijen en de parlementair moet zich onderwerpen aan de partijdiscipline indien hij op een gunstige plaats wil uitkomen bij de volgende verkiezingen	48,0

parlementairen in de eerste plaats een technisch probleem, en dus zijn de belangrijkste remedies van technische aard: een betere infrastructuur, eenvoudiger procedures, specificatie van de rol van de beide Kamers, de spreektijd verkorten. Opvallend is ook de positieve houding tegenover de voorstellen om parlementaire mandaten niet cumuleerbaar te maken met nationale, regionale en lokale mandaten, en zelfs met regeringsfuncties.

Vermoed kan worden dat de parlementairen deze cumulaties problematisch achten voor het goed functioneren van het parlement. In de lijst van tabel I waren deze items echter niet aanwezig.

De items in tabel II discrimineren onderling veel meer dan deze in tabel I. Een aantal mogelijke remedies worden duidelijk door de parlementairen afgewezen. Dit zijn de voorstellen die de rol van de partijen zouden verminderen (afschaffen van de coöptatie) of zouden democratiseren (het opleggen van een verkiezingspoll). Erg opvallend is de

TABEL II

De remedies ter herwaarding van het parlement

	<i>Percentage van de parlementairen dat het voorstel « zonder meer goedkeurt »</i>
Een betere technische infrastructuur ter beschikking stellen van de parlementairen	85,8
De procedures vereenvoudigen	78,5
Een nationaal en een regionaal of communautair mandaat onverenigbaar maken	77,8
Door een grotere specialisatie de rol van de twee Kamers diversifiëren	75,5
De spreektijd in openbare zitting verkorten	64,7
Een mandaat bij het parlement en de uitvoerende macht onverenigbaar maken	53,0
Een nationaal en een gemeentelijk mandaat (van een belangrijke gemeente) onverenigbaar maken	49,5
Geen volmachten meer verlenen aan de regering	48,1
De aanwezigheid van de TV bij alle openbare zittingen toelaten	47,9
De partijen een verkiezingspoll opleggen, waaraan alle leden op meer democratische wijze zouden deelnemen	43,8
De apparentering afschaffen	30,3
De coöptatie afschaffen	29,3
Alle openbare zittingen groeperen in één jaarlijkse sessie van enkele maanden, terwijl de commissies tijdens een andere periode van het jaar vergaderen	26,8
Het aantal parlamentsleden verminderen	24,6
Het verkiezingsstelsel vervangen door een meerderheidsstelsel in één ronde	9,6
Het aantal parlementairen vermeerderen	4,7
Het verkiezingsstelsel vervangen door een meerderheidsstelsel in twee rondes	4,6

negatieve houding tegenover een wijziging van het kiessysteem. Bijna 90 % van de parlementsleden vindt het bestaan van het proportioneel kiesstelsel een probleem, omdat het de herverkiezing van een aantal goed geplaatste kandidaten garandeert, maar de invoering van een meerderheidsstelsel, dat in principe de rol van de partijen vermindert en herverkiezing minder evident maakt, vindt slechts genade bij een handvol parlementsleden. Het is erg paradoxaal. Wellicht garandeert het lijststelsel de herverkiezing van meer dan alleen maar de belangrijke kandidaten.

Uit deze eerste twee tabellen mag dus wel besloten worden dat voor de parlementsleden zelf de slechte werking (indien die er is) vooral aan problemen van technische en infrastructurele aard te wijten is, en dat de remedies vooral op die aspecten moeten toegespitst worden. De politieke problemen komen pas op de tweede plaats. Ze worden als minder erg geëvalueerd, en remedies die echt politieke consequenties zouden hebben, zijn in het parlement niet erg populair. Zelfs het « nooit meer volmachten » haalt net geen meerderheid.

Toch zijn de parlementsleden zich zeer goed bewust van het politieke feit dat het parlement geen hoofdrol meer speelt in de bepaling van het overheidsbeleid. Op de vraag waar de grote politieke beslissingen genomen worden (zie tabel III) (9) antwoordt bijna 40% dat dit in de eerste plaats in de partijen gebeurt, en nog eens 26% meent dat dit door pacten tussen de partijen gebeurt. Zij zijn in de ogen van de parlementsleden zonder meer de politieke hoofdrolspelers. Slechts 14% meent dat het parlement het centrum van de grote politieke beslissingen is. Ook de regering of de regeringstop lijkt in dit opzicht niet als zeer belangrijk beschouwd te worden. De leden van Kamer en Senaat ervaren dus in grote mate het parlement als een vrij onbelangrijke factor in het hele politiek gebeuren. Zij vinden dit echter blijkbaar minder erg dan de techniciteit en de complexiteit van de problemen die zij te behandelen krijgen.

---

(9) De som van de cijfers per kolom van deze tabel zou in principe precies 100 % moeten zijn. Dit is niet het geval, en de afwijking (ruim 10 %) kan moeilijk aan afrondingsfouten toegeschreven worden. In het rapport wordt de tabel niet in deze vorm gepresenteerd. Per antwoordmogelijkheid wordt aangegeven hoeveel procent ze in de eerste plaats weerhield, hoeveel in de tweede en hoeveel in de derde plaats. De som per item (rijpercentages in tabel III) is uiteraard (zoals in het rapport expliciet vermeld) geen 100 %, aangezien er zes items zijn, en slechts de mogelijkheid om er drie aan te duiden. Bij hergroepering zoals in onze tabel III, kan de som over de zes items van « vermeld in de eerste plaats » echter logischerwijze alleen maar 100 % zijn. De systematische afwezigheid van de absolute aantallen waarop de percentages berekend werden, laat niet toe te achterhalen hoe en waar de afwijking vandaan komt. Wij geven de cijfers hier dus weer zoals in het rapport vermeld, in de veronderstelling dat ze relatief correct zijn.

TABEL III

De plaats waar volgens de volksvertegenwoordigers
de grote politieke beslissingen genomen worden (percentages*)

	1 ^{ste} plaats	2 ^{de} plaats	3 ^{de} plaats
In de partijen	39,3	18,4	13,6
Door pacts tussen de partijen	26,6	21,1	19,6
Door een akkoord tussen enkele ministers	17,9	19,5	13,2
In het parlement	14,1	13,1	17,8
In de lobbies	13,1	17,7	20,2
Door het sociaal overleg	6,2	21,1	19,1

* Zie voetnoot 9.

TABEL IV

Van wie is het parlementslid de vertegenwoordiger? (percentages*)

	1 ^{ste} plaats	2 ^{de} plaats	3 ^{de} plaats
Alle kiezers van het kiesarrondissement	30,6	18,2	5,3
De kiezers van de partij in het kiesarrondissement	21,0	14,0	4,9
Alle kiezers van de streek	14,9	16,9	6,6
De kiezers van de partij in de streek	11,9	18,1	4,5
De kiezers van de partij op nationaal vlak	9,5	7,4	6,2
Alle kiezers op nationaal vlak	7,0	11,1	7,8
De leden van de belangengroepen** in de streek	2,9	1,2	7,8
De leden van belangengroepen van het kiesarrondissement	2,5	2,5	12,7
De leden van belangengroepen op nationaal vlak	0,8	2,1	9,5

* Zie voetnoot 9.

** Vakbond, diverse verenigingen, bedrijven, economische groepen, ...

De enquête gaat niet zeer diep in op de rol van de parlementair zelf. Er zijn enkele zeer algemene vragen naar de tijdsindeling van de parlementsliden, en enkele onrechtstreekse vragen over de parlementaire activiteiten. Er werd gevraagd hoeveel van de collega's zij als actief zouden beschouwen. Zij zijn in dit opzicht niet erg positief over die collega's, 46 % van de kamerleden en senatoren zouden « zeer actief » zijn, 30 % « min of meer actief » en 24 % « weinig actief ». Er blijkt ook nog dat zowat één parlementair op drie naast zijn mandaat nog een ander beroep uitoefent, en dat bijna 60 % in geval van niet-herverkiezing geen zekerheid heeft onmiddellijk een andere beroepsbezigheid te vinden.

Interessant tenslotte zijn de antwoorden op de vraag wie de parlementsliden zelf denken te vertegenwoordigen. Die antwoorden staan in tabel IV

(10). Wij wezen er hoger reeds op dat de Belgische grondwetgever expliciet heeft willen stellen dat regionale particularismen door de parlementsleden dienden overstegen te worden, en dat zij in principe de vertegenwoordigers van de hele natie zijn. Het is duidelijk dat de parlementsleden vandaag als leden van een partij verkozen worden, en dat zij derhalve die partij vertegenwoordigen. Toch blijkt dat ook de lokale particularismen niet verdwenen zijn. Slechts 7 % van de parlementsleden voelt zich de vertegenwoordiger van de kiezers van het hele land. Respectievelijk 11,1 % en 7,8 % weerhoudt deze mogelijkheid in de tweede of in de derde plaats. Locale particularismen (het arrondissement of de streek) worden in totaal door 83,8 % van de parlementsleden in de eerste plaats vermeld, terwijl in totaal 42,4 % partisane particularismen in de eerste plaats vermeldt. 35,9 % vermeldt een combinatie van beide. Belangen-groepen zijn in dit opzicht slechts van minieme betekenis.

Samenvatting en besluit.

De werking van het parlement is een permanente bron van discussie in de parlementaire democratie. Drie aspecten komen in deze discussies aan bod. De technische aspecten gaan over de procedures en de parlementaire techniek. De politieke aspecten bespreken de politieke rol die het parlement in het politiek bestel speelt of zou moeten spelen. Een derde aspect heeft de rol en de taak van de parlementsleden zelf als aandachtspunt.

Een aparte visie op dit alles is het zicht uit de Kamers: de mening van de volksvertegenwoordigers zelf. We bespraken in deze bijdrage het verslag van een opiniepeiling die bij de Belgische parlementsleden gehouden werd. De helft van hen meent dat er niets aan de hand is en dat de parlementaire democratie normaal functioneert. Uit de eenvoudige analyses die op de antwoorden uitgevoerd werden, kon besloten worden dat de parlementairen de slechte werking van het parlement in de eerste plaats als een technisch, en pas in de tweede plaats als een politiek probleem duiden. De remedies die zij voorstellen zijn dan ook in de eerste plaats van technische aard. Dat het parlement geen dominante politieke rol speelt, wordt door een ruime meerderheid van de kamerleden en senatoren onderkend. Zij wijzen de partijen als de belangrijkste politieke actoren aan. Maatregelen die de rol van de partijen zouden reduceren, vinden in hun ogen echter niet veel genade.

---

(10) Zie voetnoot 9.

Summary : The view from the Belgian Parliament.

Democracy is intimately linked with the institution of parliament. If there are problems with the functioning of the parliament, democracy is considered as being in danger. Three kinds of problems are often raised in this respect: technical problems, political problems and personnel problems. The technical problems refer to the technicity and complexity of the subjects to be dealt with in parliament. The political problems refer mainly to the loss of political power of the parliament, to the benefit of political parties and pressure groups. The personnel problems refer to the job of MP itself, which has become a full-time job, but which is still a very unstable position.

Two hundred and fifty Belgian MP's were asked for their opinion about all this. The results show that they are primarily concerned with the technical problems, and that they suggest technical remedies for a better functioning of the parliament. The Belgian MP's do recognize the importance of the political problems, especially the domination of the political scene by the political parties, but they are not very eager to propose measures with a direct impact on this.

